

Procesnotitie

Toekomstvisie Enschede 2050

1. Aanleiding

Bij de behandeling van de Zomernota in 2021 is de motie "Toetsingskader voor strategische groei naar 170.000+inwoners" aangenomen. De afgelopen jaren hebben wij de koers van de stad uitgezet vanuit de vijf strategische opgaven. Voor de start van de nieuwe bestuursperiode in 2022 was het momentum daar om de strategische opgaven aan te scherpen zoals ook in de motie is neergelegd. Dit alles is neergelegd in een aanzet tot koersdocument. De strategische opgaven hebben inmiddels hun plek in onze IPC cyclus.

De ruimtelijke keuzes die samenhangen met de groei naar 170.000 inwoners, eveneens onderdeel van de motie, hebben inmiddels een plek gekregen in o.a. het toekomstbeeld van de Omgevingsvisie, zijn opgenomen in de regionale stedelijke investeringsagenda (RSIA) en is binnen de totale verstedelijkingsopgave opgenomen in de landelijke ontwerp Nota Ruimte. Deze opgave kent als uiteindelijk resultaat de door het rijk gewenste schaa sprong van Twente. Nadere afspraken hierover worden dit najaar gemaakt. De Twentse gemeenten werken hierbij samen onder de noemer Ruimtelijke Ontwikkel Strategie (ROS) Twente. Door de Twenteboard is gewerkt aan een visie Twente 2050. Ook wordt onder verantwoordelijkheid van de Twenteboard samen met het rijk een toekomst/kansenagenda opgesteld. Hierbij geeft het Rijk invulling aan één van de aanbevelingen uit het rapport "Elke Regio Telt": investeer in langjarige programma's voor regionale economische ontwikkeling.

Naast de omgevingsvisie is er een visie Inclusief Enschede vastgesteld. Leidend daarin zijn: bestaanszekerheid, gezondheid en kansengelijkheid. Beide visies bevatten (richtinggevende) acties voor Enschede voor de middellange en langere termijn (10-30 jaar). Dit in aanvulling op wat we doen als stad voor de korte termijn (1-4 jaar, acties begroting).

Binnen de context van de genoemde motie komt dit voorstel tegemoet aan de wens uit het coalitieakkoord om een toekomstvisie op te stellen.

Eerder is vanuit de raad ook gevraagd naar een meer overkoepelend verhaal over welke stad we willen zijn. Welke ambitie staat de stad Enschede voor, welke keuzes maken we en waarom? Om vervolgens de strategie te bepalen hoe we dit bereiken als stad. De omgevingsvisie die momenteel wordt afgerond (fase 4) geldt als kader voor de vertaling van de ruimtelijke en strategische opgaven en de nu bekende ontwikkelingen daarbij tot met name 2030.

In een toekomstvisie zullen ontwikkelingen en trends een plek kunnen krijgen die op ons afkomen. Het abstractieniveau ten opzichte van de omgevingsvisie zal hoger liggen. Ook zullen de ambities uit de Regionale Ontwikkelstrategie Twente (incl. de RSIA) hierin een plek kunnen krijgen. Niet uit te sluiten is dat een nieuwe Toekomstvisie, leidt tot bijstellen van dan geldende opgaven, (ruimtelijke) kaders, omgevingsvisie of onze investeringsagenda.

Deze toekomstvisie fungeert als een kompas, geeft richting aan de stad die we willen zijn maar geeft ook aan wat belangrijk is in de verdere toekomst. Hierbij houden we rekening met ontwikkelingen die op ons afkomen op verschillende onderwerpen waarmee de gemeente zich bezighoudt.

Wat is een goede visie?

Een goede visie gaat over de toekomst en is ambitieus. Kenmerkend voor een goede visie is de spanning tussen en toekomst, waardoor de visie sturend is, actief genereert en veranderingen teweeg brengt. Het gaat om betekenis geven, richting geven, verbinden, tot actie aanzetten en verbeteren.¹

Het gaat om toekomstbestendigheid/welk perspectief is er dan? Dit heeft betrekking op de stedelijke planning/omgevingsvisie, economische dynamiek, Infrastructuur en connectiviteit, leefbaarheid, duurzaamheid, culturele identiteit, sociale inclusie, gezondheid en welzijn, innovatie en technologie, mobiliteit etc. Een breed scala aan onderwerpen die zich niet lineair laten voorspellen in de huidige tijdgeest, maar wel een kapstok nodig hebben om enigszins richting te kunnen bepalen. In de toekomstvisie gaat het niet om een beleidsterrein maar bevat zoveel mogelijk beleidsthema's en invalshoeken.

Veel problemen en oplossingen beïnvloeden elkaar en zijn niet afzonderlijk van elkaar op te lossen. De lange termijn bevat bovendien veel onzekerheden. Daarom zijn keuzes niet echt mogelijk maar wel richtinggevende uitspraken. De visie kan tenslotte ook voorwaarden bevatten die bijdragen aan het welslagen van de uitvoering van de visie.

Wat voor stad willen we zijn, ophalen uit de stad

Het bezoek aan Kopenhagen van de gemeenteraad en het college heeft laten zien dat het hebben van een bovenliggende visie bepalend is voor keuzes die gemaakt zijn en gaan worden. Het credo dat in Kopenhagen werd gehanteerd, “*Worlds most liveable city*” vormde aldaar het uitgangspunt, waarbij vele aspecten zoals hierboven benoemd vervolgens in samenhang zijn afgewogen.

Een ander voorbeeld is Nantes. Ook Nantes stelt de bewoners centraal, waarbij zij in hun beleid sterk inzetten op culturele levendigheid, hoge omgevingskwaliteit door vergroening, duurzaamheid, sociale cohesie, innovatie en een sterke economie. Voortbouwend op wat er was en is. De aantrekkelijkheid van de stad is daarmee, net als Kopenhagen, groot geworden en heeft geleid tot sterk een organische groei waarbij het welzijn van de inwoners voorop blijft staan.

¹ Jan Nekkers, Zsa Zsa Balian, Maja Bosch, ‘Visie op visie, handboek visietrajecten voor steden, dorpen en regio’s’

De toekomstvisie van Enschede moet meer zijn dan een credo, beter gezegd eerst een visie dan de boodschap. Ook moet het meer zijn dan een document uit het stadhuis. In het proces om te komen tot een visie zullen gesprekken worden gevoerd met betrokkenen uit de Enschedese samenleving, die bij voorkeur reeds in wijken en dorpen actief zijn en met onze stakeholders in Enschede en daarbuiten. Steeds met de centrale vraag: wat voor stad willen we zijn in de toekomst?

Doelstelling en proces om te komen tot een visie?

Een visie kan heel uitgebreid zijn, maar kan juist ook heel kort en krachtig zijn. Het is belangrijk dat dat zij aansluit bij de unieke identiteit en DNA van Enschede. Het gaat om het formuleren van een samenbindend perspectief en ambitie, verhaal of leidend principe voor onze stad en dorpen. Hiermee creëren we een beeld van de stad/gemeente die we willen zijn, niet alleen voor onszelf maar ook voor onze naaste burens in de regio (incl. Duitsland), de provincie, het Rijk en ook internationaal/Europa. De toekomstvisie hangt boven bestaande plannen en moet een overkoepelend samenhangend perspectief worden op Enschede. Dat perspectief geeft uiteindelijk voor de langere termijn richting aan wat voor stad we willen zijn. Voortbouwend op wat er was en is, is dat het verhaal van de toekomst van Enschede. Om toekomstgericht te denken, moeten we niet denken vanuit het nu (de lijn vanuit 2024 doortrekken), maar een visie vormen over 2050 en dan terug redeneren waar nodig is om daar te komen. Daarbij is het ook van belang om naast de opgaven en ambities die we moeten gaan formuleren ook aandacht te besteden aan de belemmeringen die we verwachten in 2050 en hoe hier rekening mee te houden. Het gaat om visieontwikkeling met toekomstscenario's gericht op een handelingsperspectief. Globaal gezien start het proces met voorbereiding, gevolgd door het kijken naar de *past, now en de future*, scenarios gericht op mogelijke doelen waaruit de uiteindelijke visie moet worden samengesteld. Het einde is daar zodra de visie over gaat in handelen.

Deze procesnotitie is bedoeld om een richting aan te geven voor het ontwikkelen van een aansprekend toekomstbeeld en ambitie, dat als referentiekader dient bij het maken van keuzes en rekening houdt met steeds complexere vraagstukken en bestaande trends en ontwikkelingen. Uiteraard kan deze ook worden gebruikt bij herijking van bestaande visies. Een toekomstvisie als wenkend perspectief.

Samen zijn en maken we Enschede!

2. Vraagstelling

Wat is het gewenste toekomstbeeld/ambitie van de stad die we willen zijn. Waar willen we naar toe? Wat gebruiken we als toetssteen voor te maken keuzes en helpt ons tegelijkertijd om uit te dragen wat ons aanspreekt in Enschede naar de toekomst toe. Een toekomstbeeld/ambitie waarbij ook goed geanticipeerd kan worden op en steeds complexer wordende vraagstukken en rekening houdend met bestaande trends en ontwikkelingen. Maar ook een toekomstbeeld dat aansluit bij wat Enschede is en haar uniek maakt in hoe mensen samen leven in Enschede. Dat wordt de centrale vraag in het proces dat moet leiden tot een toekomstvisie.

Resultaat

Het eindresultaat is een gedragen samenbindend perspectief, een visie gekoppeld aan een kernachtig motto, vastgesteld door de gemeenteraad. Een levendig en beeldend verhaal dat in grote lijnen schetst hoe Enschede eruit ziet en waar we naar toe willen. Daarbij rekening houdend met trends en ontwikkelingen. Daaruit moet duidelijk worden op welke onderdelen Enschede zich in de toekomst (verder) onderscheiden en wat zijn dan onze unique selling points?

Procesaanpak

In het proces richting de toekomstvisie schetsen we eerst het hier en nu kort, richten we de blik van buiten naar binnen (welke trends en ontwikkelingen en onzekerheden zien we, welke scenario's volgen daaruit) en de blik ook van binnen naar buiten (kracht van Enschede & uitdagingen/opgaven). En last but not least hoe gaan we om met (deze) complexiteit? Dit moet uiteindelijk resulteren in hoe we de toekomst zien, wat voor stad we willen zijn en wat we daarvoor moeten doen of laten. Op welke elementen willen we de toekomst van Enschede bouwen (lokaal, regionaal, grensoverschrijdend, Europees en (inter)nationaal. Met andere woorden welke ambitie zetten we neer om de kwaliteitsprong te maken en welk verhaal hoort daar dan bij.

Er is vanuit de Raad nadrukkelijk behoefte om betrokken inwoners en stakeholders te betrekken bij de op te stellen visie. Ook hebben we met z'n allen spelregels afgesproken waar het om participatie van onze inwoners gaat. Deze volgen wij ook in het proces voor de totstandkoming van een toekomstvisie.

Het is wel wenselijk om naast de beelden die we ophalen, trends en ontwikkelingen die op ons afkomen een plek te geven in de visie. Wat is de verwachting voor 2050? Ook worden aanvullende trends en ontwikkelingen zoals het toekomstbeeld Nederland, input van andere rapporten met beelden over de toekomst en de opgaven die liggen voor gemeenten, meegenomen als startpunt. Hierbij wordt vanzelfsprekend ook rekening gehouden met kaders waarbinnen we als gemeente moeten opereren.

De op te stellen toekomstvisie moet dus zoals gezegd meer zijn dan een document "vanuit het stadhuis". Om die reden betrekken we onze inwoners, ondernemers, partners in de stad en daarbuiten erbij. Daarbij zal nadrukkelijk worden gekeken naar betrokkenen uit de Enschedese samenleving, die bij voorkeur al in wijken en dorpen actief zijn. Vanzelfsprekend zullen we ook gesprekken voeren met stakeholders in en buiten Enschede.

Ook het organiseren van gesprekken via een selecte steekproef behoort tot de mogelijkheden. Daarnaast halen we input op met hulp van het Enschedepanel (kennispunt) en Jong053.

Omdat de toekomstvisie uiteindelijk wordt vastgesteld door de Raad wordt het tussenresultaat dat wordt opgehaald via de "dialoog met de stad" eerst met de gemeenteraad besproken voordat de laatste hand aan de afrond van de toekomstvisie wordt gelegd.

De visie kan antwoorden geven op vragen naar knoppen waaraan uw raad wil draaien om te sturen op toekomstige opgaven. Waar mogelijk biedt de visie ook inzicht in het pad waarlangs wij als gemeente de visie tot werkelijkheid kunnen gaan maken.

Het proces wordt in samenspraak tussen Raad en College ingericht waarbij ook nadrukkelijk aan de voorkant inwoners en stakeholders worden uitgedaagd en bevraagd (in meer en mindere mate)

Bij het aangaan van de dialoog met de stad staat centraal: *Waarom deze visie, wat betekent dit, creëren van draagvlak, ophalen van ideeën en beelden, afgezet tegen trends en ontwikkelingen me als horizon 2050.*

Een aanpak kan uit de volgende onderdelen bestaan:

1. Voorwerksessies waarin een analyse gemaakt wordt van hetgeen al aanwezig is, zowel intern als extern (andere steden bijv.) in beeld brengen van trends en ontwikkelingen, scenario's enz. Dit alles ten behoeve van de uiteindelijk te bepalen visie; Met andere woorden het verleden, heden en toekomst.
2. Wat mag niet ontbreken in de toekomstvisie/ ons verhaal van Enschede en welke keuzes liggen hierbij voor?
3. De inbreng voor de toekomstvisie komt vanuit onze betrokken inwoners en onze partners, zoals verenigingen, scholen, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Ook worden externe stakeholders geraadpleegd. De input wordt verder opgehaald via het organiseren van groepsgesprekken via een A-selectie steekproef en mogelijke publiekscampagnes. Met hulp van Enschedepanel (Kennispunt) of Jong 053 Enschede worden eveneens ideeën verzameld en beelden opgehaald.
4. De inbreng wordt verzameld en besproken tussen Raad en College om politieke richting te krijgen en deze te verwerken in het wenkend perspectief/toekomstvisie Enschede 2050.
5. Vaststelling toekomstvisie door de Raad en communicatie.
6. Uitvoering van de visie en vertaling naar strategie. Hierbij eventueel periodiek het gesprek met de stad voortzetten onder het motto: Samen Enschede!

Tijd en geld

Afronding van de toekomstvisie is voorzien medio 2025. Zonder daar op vooruit te lopen kan het als inspiratie dienen voor de op te stellen verkiezingsprogramma's, toekomstige visies en beleid. De exacte kosten zijn op dit moment nog niet bekend. De kosten van een participatief traject zoals geschetst schatten wij in tussen de € 250.000 – 300.000. Deze worden gedekt uit de lopende meerjarenbegroting. Vanzelfsprekend wordt een meer gedetailleerde begroting opgesteld.

Bestuurlijk opdrachtgever

De Raad is opdrachtgever voor de toekomstvisie. De burgemeester is bereid om als bestuurlijk opdrachtnemer op te treden en om de verbinding te zijn tussen het college en de raad. Als bestuurlijk trekker wordt hij bijgestaan door twee andere leden uit het college. De

burgemeester treedt richting de ambtelijke organisatie op als bestuurlijk opdrachtgever. De Algemeen Directeur /Gemeentesecretaris vervult de rol van ambtelijk opdrachtgever. Eea wordt verder uitgewerkt waarbij vanzelfsprekend ook wordt gekeken naar de momenten waarop de raad in het proces in beeld komt. Om de betrokkenheid van de raad verder te benadrukken worden drie raadsleden gevraagd als klankbord voor het college op te treden.

Bijlage 1 Motie :

 Burgerbelangen Enschede 	in te vullen door raadsgriffier	
	motie nummer:	
	datum indiening raad:	
	indieners:	M.G.B. Teuteling
	agendapunt:	Zomernota
	datum beraadslaging:	5 juli 2021
	uitslag stemming:	
dagtekening:		

Motie: Toetsingskader voor de strategische groei naar 170.000 + inwoners
 Corsanummer: _____ NUMMER _____

De raad van de gemeente Enschede, gehoord de beraadslagingen over:

Zomernota 2021

Constaterende dat:

- Enschede een kwalitatieve groei ambieert naar minimaal 170.000 inwoners;
- Om deze groei te realiseren er een duidelijke visie en de weg er naar toe ontbreekt;
- Voor deze groei het ook belangrijk is om inwoners te betrekken;
- Al het (nieuwe) beleid moet bijdragen aan deze kwalitatieve groei en strategische opgaven en dus zou moeten worden getoetst aan een toetsingskader.
- De doelen van de stad wellicht niet meer actueel zijn en toe zijn aan een update;
- De strategische opgave toe zijn aan een update en erg ruim zijn opgesteld en concreter zouden moeten;

Overwegende dat:

- In gesprek te gaan met onze inwoners en hen te vragen: Hoe zou Enschede er over twintig jaar uitzien als de Enschedeër het voor het zeggen had? Zoals in Rotterdam "het verhaal van de stad";
- Rotterdam alle benodigdheden voor deze gesprekken als opendata beschikbaar heeft en wij daar in de basis gebruiken van zouden kunnen maken;
- De huidige strategische opgaven zijn toe aan een volgende stap die ook concreter dienen te zijn;
- De doelen van de stad te herijken, zijn dit nog de juiste doelen?
- De drie voorgenoemde middelen te combineren en te komen tot één visiedocument/ toetsingskader;
- Al het nieuwe beleid moet worden getoetst aan dit toetsingskader en moet worden beschreven op welke manier het (nieuwe) beleid bijdraagt aan de kwalitatieve groei naar 170.000 + inwoners.
- Het nieuwe koersdocument/ toetsingskader zou kunnen worden gebruikt als leidraad voor het nieuwe bestuursakkoord na de gemeenteraadsverkiezingen van 2022

Draagt het college op:

- Het gesprek met de stad aan te gaan, op basis van alle opendata en de manier zoals dat in Rotterdam is gedaan bij "Het verhaal van de stad";
- De doelen van de stad te herijken/ updaten;
- De strategische opgave te updaten en concreter te omschrijven;
- Met de Gemeenteraad de voorgenoemde updates te bespreken;
- Op basis van "Het gesprek" – De herijkte doelen en de geüpdatet strategische opgaven te komen tot een koersdocument om te komen tot een kwalitatieve groei naar 170.000+ inwoners;
- Al het nieuwe beleid na vaststellen van het koersdocument/ toetsingskader moet bijdragen aan de kwalitatieve groei naar 170.000+ inwoners;
- Dit op te leveren voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2022;